

HANKO - HANGÖ
Kaup.kanslia - Stadskansliet

Saap. 04. 06. 2018
Anl. 1205/2016
Dno
Päätös
Beslut

ARVIOINTIKERTOMUS

2017

Hangon kaupungin tarkastuslautakunta 2017-2020

10.5.2018

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Tarkastuslautakunta.....	3
2.	Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen.....	4
	2.1. Yleistä taloudesta	4
	2.2. Talouden tasapainoittaminen kuntalain mukaisesti	5
	2.3. Talousarvion toteutuminen.....	8
	2.4. Keskeisten toimintojen taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen .	9
3.	Sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan sekä riskienhallinnan järjestäminen	11
4.	Muuta	12
5.	Yhteenveto	14

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELLE 2017 **Hangon kaupungin kaupunginvaltuustolle**

1. Tarkastuslautakunta

Kaupunginvaltuusto on toimikaudelle 2017-2020 valinnut seuraavan tarkastuslautakunnan:

Jäsenet

Yrjö Sahlstedt
Marko Reitamaa
Mona Nyström-Hansen
Marie Koskinen
Timo Riikkilä
Esko Tolvanen
Gun Augustsson-Sula
Taru Näätänen
Henrik Väisänen

Henkilökohtaiset varajäsenet

Johan Signell
Emilia Karvinen
Mikaela Mattsson
Dick Carstens
Anastasia Alén
Tuula Buch
Johan Puumala
Timo Jansson
Markku Autero

Puheenjohtajaksi valittiin Yrjö Sahlstedt ja varapuheenjohtajaksi Marko Reitamaa.

Tarkastuslautakunnan tehtävät määritellään (uuden) kuntalain 121 §:n mukaisesti seuraavasti:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi (koskee vasta seuraavaa valtuustokautta)
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Tarkastuslautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset.

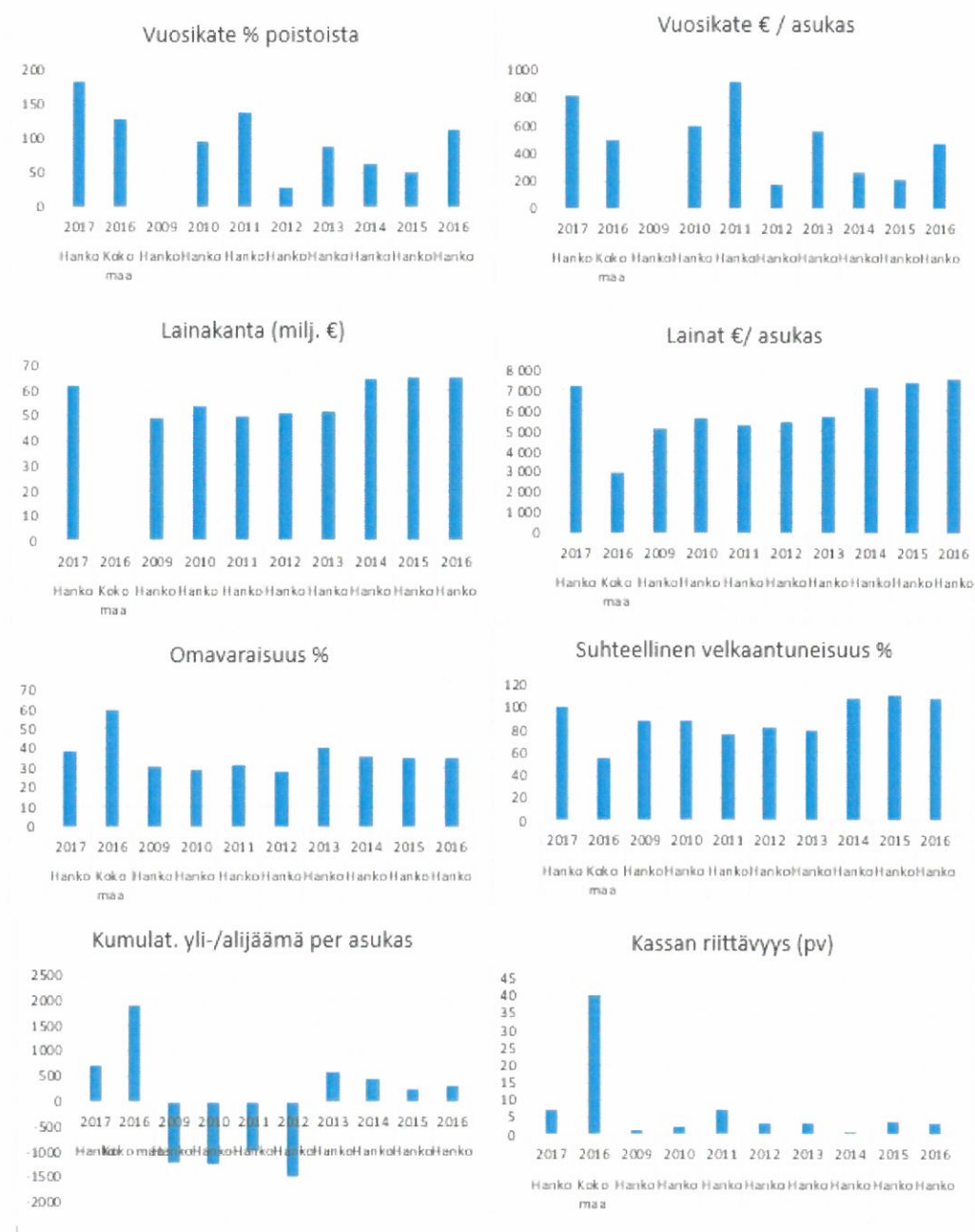
Tarkastuslautakunta on tehtävänsä suorittamiseksi perehtynyt toimielinten pöytäkirjoihin, vuoden 2017 talousarvioon, vuosien 2018–2020 taloussuunnitelmaan, vuoden 2017 tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sekä tilintarkastuksen raportteihin. Tarkastuslautakunta on kuullut johtavia viranhaltijoita ja tutustunut valittuihin painopistealueisiin erikseen hyväksytyn ohjelman mukaisesti. Tarkastuslautakunta on kokoontunut 9 kokoukseen koskien vuotta 2017.

Lakisääteisen tilintarkastuksen on suorittanut BDO Audiator Oy. Vastuullisena tilintarkastajana on toiminut JHT, HT Krister Rehn ja avustavina tilintarkastajina JHT, KHT Andreas Holmgård, JHT, HT Tove Lindström-Koli sekä tarkastaja Mark Lassfolk. Vastuullinen tilintarkastaja on toiminut tarkastuslautakunnan sihteerinä.

Työohjelmansa loppuun saatettuaan, tarkastuslautakunta antaa kaupunginvaltuustolle seuraavan arviointikertomuksen:

2. Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

2.1. Yleistä taloudesta

Talous on kehittynyt myönteiseen suuntaan myös tilikauden 2017 aikana.

Vuoden 2017 tilikauden tulos oli 3,15 milj. euroa *ylijäämäinen*, mikä on merkittävästi edellisvuoden 0,5 milj. € *ylijäämää* parempi. Alkuperäinen talousarvio lähti 0-tuloksesta ja muutettu talousarvio oli 0,75 milj. € *ylijäämäinen*.

Konsernin tulos vuodelta 2017 oli etenkin sataman hyvän tuloksen ansioista *ylijäämäinen* 7,4 milj. €.

Kaupungin kumulatiivinen *ylijäämää* on 6,0 milj. €.

Konsernin kumulatiivinen *alijäämä* on puolestaan 0,5 milj. €, eli 55 €/asukas.

Käyttötalous toteutui kokonaisuudessaan sekä alkuperäistä että varsinkin muutettua talousarviota parempana.

Kaupungin nettoinvestoinnit olivat 3,1 milj. € verrattuna budjetoituun 3,7 milj. €.

Kaupungin velkataakkaa pieneni tilikauden aikana 3,5 milj. € mikä oli enemmän kuin sekä alkuperäisessä että muutetussa talousarviossa. Muutetussa talousarviossa lainakanta oli budjetoitu pienentyvän 0,7 milj. €.

Kaupungin lainakanta oli 61,9 milj. €, mikä vastaa 7 271 €/asukas.

Konsernin lainakanta oli 73,0 milj. €, mikä vastaa 8 564 €/asukas.

2.2. Talouden tasapainottaminen kuntalain mukaisesti

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu mm. arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää.

Kuntalain, talouden tasapainottamista koskevat kriteerit ovat seuraavat:

- ”Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien”. (110 §, osittain)

Jos alijäämän kattamisessa ei noudateta yllä olevaa lakisääteistä aikarajaa, arviointimenettely voidaan käynnistää.

- Arviointimenettely voidaan lisäksi käynnistää, jos asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on kuntakonsernin viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500 euroa, tai kunnan rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat kunnan ja kuntakonsernin talouden tunnusluvut ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet seuraavat raja-arvot: (118 §)

- 1) kuntakonsernin vuosikate on ilman kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 30 §:n mukaan myönnettyä harkinnanvaraisen valtionosuuden korotusta negatiivinen;
- 2) kunnan tuloveroprosentti on vähintään 1,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroveroprosentti;
- 3) asukasta kohden laskettu kuntakonsernin lainamäärä ylittää kaikkien kuntakonsernien keskimääräisen lainamäärän vähintään 50 prosentilla;
- 4) kuntakonsernin suhteellinen velkaantuminen on vähintään 50 prosenttia

Hangon kaupungin ja konsernin talous on vuoden 2017 aikana vahvistunut. Vaikka tilinpäätöksen tunnusluvut vuodelta 2017 joiltakin osin vielä osoittavat ”kriisitalouden tunnusmerkkejä”, kaupungin sekä sen konsernin tilinpäätöksen tunnusluvuista ei aiheudu kuntalain määräämää, yllä kuvattua arviointimenettelyä.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä mm. seuraaviin seikkoihin talouden tasapainottamisen ja konsernin kumulatiivisen alijäämän kattamisen osalta:

- Kumulatiivisen alijäämän syntymisen ja kattamisen sekä talouden tasapainottamisen seuranta voidaan uuden kuntalain valossa sanoa tapahtuneen sekä emo- että konsernitasolla.
- Kumulatiivisen alijäämän kattaminen erillisen toimenpideohjelman avulla ei ole enää mahdollista, vaan taloussuunnitelman on nykyisen kuntalain mukaan oltava tasapainossa tai ylijäämäinen ja kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien.
- Tarkastuslautakunta korostaa, että Hangon kaupungin tilinpäätöksessä vuodelta 2017 täyttyvät yllä olevat kriteerit 2 ja 4.

Kaupungilla on vuoden 2017 tilinpäätöksessä kertynyttä *ylijäämää* 6,0 milj. €. Konsernin kumulatiivinen *alijäämä* on puolestaan 0,5 milj. €, eli 55 €/asukas. Näin ollen kyseisen tunnusluvun kriisikriteeri, 1 000 €/asukas ei täyty, mikä on erittäin keskeinen seikka, koska ainoastaan tämän kriteerin täyttymisen perusteella, arviointimenettely voidaan käynnistää.

Vaikka vuoden 2017 tulos oli sekä emossa että konsernissa hyvä, tarkastuslautakunta näkee muuttuvassa toimintaympäristössä suurena haasteena vuosittaisten ylijäämien saavuttamisen pysyväisluonteisesti, kumulatiivisen ylijäämän säilyttämiseksi emon tilinpäätöksessä sekä ylijäämän saavuttamiseksi konsernitilinpäätöksessä. Tähän kytkeytyy tarve supistaa erittäin korkea lainakanta lähemmäksi maan keskiarvoa. Vuonna 2017 jatkunut kehitys antaa tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kuitenkin tulevaisuuden uskoa ja osoittaa, että talouden tasapainottaminen on realistista joskin erittäin haastavaa. Tilanne vaatii käytännössä johdonmukaisia ja jatkuvia talouden tasapainottoimia tilanteen parantamiseksi ja näin ollen lakisääteisen talouden tasapainon turvaamiseksi.

Huolimatta siitä, että kaupungin velkataakka on hieman pienentynyt edellisistä vuosista, on se silti muihin kuntiin nähden erittäin korkea. Koko maan lainakannan keskiarvo vuonna 2016 oli 2 933 €/asukas kun se Hangon kaupungin osalta vuonna 2017 on 7 271 €/asukas. Edelleen velkataakka on siis yli kaksinkertainen keskiarvoon verrattuna ja tarkastuslautakunnan arvion mukaan todennäköisesti jopa maan korkein. Velkamäärä on kuitenkin vähentynyt edellisestä vuodesta, jolloin se oli 7 552 €/asukas. Konsernin velkataakka on 73,3 milj. euroa, mikä vastaa 8 564 €/asukas. Maan keskiarvo 2016 oli 6 148 €/asukas.

Kaupungin omavaraisuus on 38,2 % eli heikolla tasolla. Suhteellinen velkaantuneisuus on laskenut hieman ja on nyt 100,26 % (107,49% vuonna 2016). Konsernilla vastaavat luvut ovat omavaraisuus 30,3 % ja suhteellinen velkaantuneisuus 81,62 %. Näin ollen viime mainitun talouden tasapainokriteerin raja-arvo täyttyy.

Korkea velkataakka muodostaa erittäin merkittäviä riskejä sekä kaupungille että kaupunkikonsernille. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kaupungin tulee myös jatkossa pyrkiä pienentämään velkataakkaa.

Kaupungin lainojen suunniteltu muutos taloussuunnitelmakauden aikana on yhteensä n. 3,3 milj. €:n lisäys, mikä lienee hyväksyttävissä kun lisäys kohdistuu korjausvelkaan ja infrastruktuuriin.

Voimassa olevan talousarvion-taloussuunnitelman mukaan, emon kumulatiivinen ylijäämä säilyisi ja vahvistuisi vuosittain seuraavasti.

Talousarvio	Suunnitelma	Suunnitelma
2018	2019	2020
585 531 €	944 000 €	1 160 000 €

Tarkastuslautakunta toteaa erityisesti toimivan ja aktiivisen konserniohjauksen ja -valvonnan tärkeyttä, voidakseen tavoiteohjauksella ja seurannalla vaikuttaa konserniyhteisöjen toimintaan ja talouteen sekä sitä kautta konsernin tunnuslukuihin, joista tällä hetkellä muodostuu lakisääteiset kriteerit konsernin talouden tasapainon arvioimiseksi. Tarkastuslautakunta ehdottaa, että yhä enenevässä määrin asetettaisiin konkreettisia, mitattavia taloudellisia tavoitteita kaupungin tytäryhteisöille ja niiden tunnusluville, joiden avulla päästäisiin vaikuttamaan konsernin tilinpäätöksen tunnuslukuihin. Etenkin sataman investointeja ja niistä seuraavat vaikutukset ovat seikkoja joita tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tulisi selkeästi budjetoida konsernitavoitteina kaupungin talousarviossa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että nykyinen konserniohje on vuodelta 2007 ja tulee päivittää vastaamaan voimassa olevaa kuntalakia.

Konsernitarkastelussa tarkastuslautakunta kiinnittää tuloksen muodostumisen suhteen huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- Hangon Satama Oy:n hyvä tulos
- Hangon Vuokratalojen heikko taloudellinen tila

Tarkastuslautakunta toistaa aikaisemman toteamuksensa siitä, että on erittäin keskeistä, että Koverharin maa-alueen käytön osalta päästäisiin mahdollisimman luoviin, kestäviin ja pitkäjänteisiin ratkaisuihin kaupungin elinkeinotoiminnan elvyttämiseksi sekä työllisyystilanteen parantamiseksi ja sen kautta lainojen lyhentämiseksi ja talouden tasapainottamiseksi.

2.3. Talousarvion toteutuminen

Yleistoteamuksena tarkastuslautakunta esittää, joistakin talousarviolylyksistä huolimatta, että talousarviokuri on vuoden aikana ollut hyvä. Annetuissa talousarviokehityksissä on kokonaisvaltaisesti pysytty. Toiminto- ja projektikohtaisista talousarviopoikkeamista tehdään selkoa tilinpäätöksessä ja tässä arviointikertomuksessa.

Tuloslaskelma

Vuoden 2017 tilikauden tulos oli 3,15 milj. euroa ylijäämäinen, mikä on merkittävästi edellisvuoden 0,5 milj. € ylijäämää parempi. Alkuperäinen talousarvio lähti 0-tuloksesta ja muutettu talousarvio oli 0,7 milj. € ylijäämäinen. Hangon kaupungin talous on toteutunut huomattavasti arvioitua parempana vuonna 2017.

Tarkastuslautakunta esittää tuloksen muodostumiseen liittyen kiinnitettäväksi huomiota mm. seuraaviin seikkoihin:

”Myönteiset seikat”

- Henkilöstökulut olivat 1,4 milj. € arvioitua alhaisemmat.
- Verotulot ylittivät talousarvion 1,0 milj. €.
- Toimintatuotot kaiken kaikkiaan olivat 0,7 milj. € budjetoitua korkeammat. (Tähän sisältyi Tehtaanniemi myyntivoitto mikä toisaalta oli huomioitu talousarvion muutoksena, 1,0 milj. €).

”Kielteiset seikat”

- Muut tuotot toteutuivat 0,45 milj. € budjetoitua heikompina

Käyttötalousosa

Käyttötalousosa toteutui koko kaupungin osalta tarkasteltuna budjetoitua parempana. Tulot olivat noin 0,7 milj. € talousarviota suuremmat ja kulut puolestaan n. 1 milj. € talousarviota pienemmät. Positiivista on niinkään toimintakulujen jatkunut vähentyminen edellisvuoteen verrattuna noin 0,4 milj. €:lla, joka vastaa 1 % kuluista.

Kokonaisvaltaisesti tarkastuslautakunta esittää, että kaupungin käyttötaloutta on hoidettu lain ja valtuuston päätösten mukaisesti. Suurempia määrärahojen ylityksiä oli ikääntyneiden palveluilla, terveystaloudella sekä kuntatekniikalla. Pääsääntöisesti talousarviokuri ja tulosohejaus on kuitenkin ollut toimivaa vuonna 2017.

Investointiosa

Kaupunki toteutti tarkastelukaudella investointeja noin 3,1 milj. €:lla, joka vastaa 85 % budjetoiduista investoinneista. Investoinneista on kerrottu tarkemmin tilinpäätöksessä. Liikenneväylien perusrakennukseen on käytetty 0,7 milj. € joka vastaa 0,35 milj. € ylitystä. Muita merkittäviä määrärahojen ylityksiä ei ole ollut. Tarkastuslautakunta pyytää kuitenkin tarkempaa analyysiä siitä, miksi joidenkin investointien määrärahoista on jäänyt huomattavan verran käyttämättä, onko suunnitelmia esimerkiksi muutettu, onko hanke lykätty tai onko hanke toteutunut mutta budjetoitua halvempaan hintaan.

Investointien olennaisina poikkeamina tarkastuslautakunta toteaa mm. seuraavat:

- Liikenneväylien perusrakennusmenot toteutuivat 0,35 milj. € arvioitua suurempana.
- Katuväläistukseen käytettiin varoja 0,13 milj. € arvioitua vähemmän.

Lainakannan muutos

Lainakanta on pienentynyt talousarviota enemmän.

Kaupungin lainakannan kasvu saatiin pysäyttämään vuonna 2016 ja lainakanta on vuoden 2017 aikana supistunut 3,5 milj. €:lla. Vuoden lopussa lainaa oli 61,9 milj. €, eli 7 271 €/asukas. Asukaskohtainen lainamäärä on kääntynyt laskuun kaupungin väestön pienentymisestä huolimatta. Koko Suomen keskiarvo vuonna 2016 oli 2 933 €/asukas, joten Hangon tilanne on erittäin paljon keskiarvoa huonompi.

Velkataakkaa analysoitaessa tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että kaupungin, konsernin sisäinen määräaikainen - 31.12.2023 erääntyvä - laina Hangon satamalle on 28,7 milj. €. joten pelkästään emokaupungin nettovelkaantuminen on käytännössä n. 33 milj. €, mikä on n. 3 900 euroa per asukas ja edelleen hyvin korkea. Konsernin (kaupunki + tytäryhteisöt) ulkoinen lainakanta on 72,9 milj. euroa, mikä on 8 565 € per asukas. Maan keskiarvo 2016 oli 6 148 € per asukas.

2.4. Keskeisten toimintojen taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Yleishallinto

Toiminnalliset tavoitteet

Toiminnalliset tavoitteet on saavutettu olennaisilta osin.

Talous

Talous toteutui talousarvion mukaisesti.

Eteläkärjen ympäristöterveystoimi

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Yhteistyökunnilta on laskutettu n. 24 t€ liikaa, nämä ylimääräiset tulot palautetaan vuoden 2018 tasauslaskutuksen yhteydessä.

Sisäisten palvelujen yksikkö

Toiminnassa on ollut haasteita sisäilmaongelmien vuoksi ja tiloja on jouduttu vuokraamaan. Täten myös tutkimus- ja vuokrauskustannukset ovat nousseet. Strategisten kartoitusten tekeminen on aloitettu ja ne jatkuvat 2018. Tilahallinnon vastuualueella olevia kiinteistöjen myyntiä oli budjetoitu 300 t€, myyntejä toteutui 29 t€ edestä – tavoitteesta jäätin. Vaikka yksikön toiminnalliset tavoitteet tarkastuslautakunnan arvion mukaan ovat pääosin toteutuneet, tarkastuslautakunta haluaa edelleen korostaa korjausvelan lyhentämisen tärkeyttä ja että korjausohjelma perustuisi riittäviin kuntotarkastuksiin.

Varsinaisen toiminnan vuosikate oli n. 91 t€ muutettua talousarviota heikompi mutta kun huomioidaan myyntivoittotavoite voidaan todeta, että nettotulos oli 360 t€ talousarviota heikompi.

Perusturva

Toiminnalliset tavoitteet

Perusturvasektori on yleistasolla pystynyt tuottamaan asukkaiden tarvitsemat, lain edellyttämät perusturvapalvelut. Tarkastuslautakunta kiinnittää etenkin seuraaviin seikkoihin huomiota:

- Lastensuojelun sijoitettujen lasten lukumäärä on vähentynyt kuudella edellisvuodesta, joka on sopusoinnussa asetettujen tavoitteiden kanssa. Tavoite oli 28 sijoitusta ja toteutuma oli 26.

Talous

Perusturvasektori pysyi talousarviossaan.

Perusturvan talous toteutui huomattavasti budjetoitua parempana. Tuloja saatiin 0,65 milj. € arvioitua enemmän. Menot alittivat budjetin 306 t€. Lopputuloksena nettokulut olivat reilusti arvioitua pienemmät. Ikääntyneiden palvelukeskusta lukuun ottamatta kaikki perusturvan tulosalueet alittivat budjettinsa.

Työllistämisen sakkomaksuja maksettiin 0,8 m€ verrattuna budjetoituun 0,6 milj. €, eli ylitys kolmanneksella. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen perusteella, ylitys johtuu ansiosidonnaisen työttömyysturvan rajaa pudottamisesta 500 päivästä 300 päivään, mihin ei osattu reagoida ajoissa ja sakkomaksujen alibudjetointi toteutui.

Sivistystoimi

Toiminnalliset tavoitteet

Tarkastuslautakunnan näkemyksenä on, että toiminnalliset tavoitteet on olennaisilta osin saavutettu.

Talous

Budjettikuri on pitänyt ja toteuma yhteensä on 0,4 milj. € budjetoitua alhaisempi. Lähes kaikki tulosalueet ovat alittaneet arvioidut nettokustannuksensa, eikä suuria ylityksiä ole tapahtunut.

Kulttuuri- ja kansalaistoiminta

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toimintaa on hoidettu asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Talousarvio ylittyi 9 t€.

Ympäristötoimi

Toiminnalliset tavoitteet

Toiminnalliset tavoitteet on pääosin saavutettu ja niiden toteutumista on eritelty tasekirjassa. Kiinteistötoimitukset toteutuivat arviota suurempana, uusien tonttien määrä taas alitti arvion.

Talous

Toimintatuotot ovat olleet 0,1 milj. € arvioitua suuremmat ja toimintamenot 0,08 milj. € arvioitua pienemmät ja näin ollen myös nettotulot toteutuivat 0,18 milj. € talousarviota suurempana.

Tekninen toimi

Toiminnalliset tavoitteet

Toiminnalliset tavoitteet on saavutettu olennaisilta osin.

Talous

Kokonaisvaltaisesti nettokulut ovat talousarvion mukaiset.

Vesilaitos

Vesilaitoksen toteutunut ylijäämä oli 0,55 milj. €, joka on talousarviota 160 t€ parempi. Toimintakulut alittivat budjetin 145 t€ ja tulot toteutuivat vuoden aikana lähes budjetoidusti. Investointimenoja oli 0,84 milj. €, joka alitti talousarvion noin 0,08 milj. €.

3. Sisäisen valvonnan, konsernivalvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen sekä konsernitavoitteiden toteutuminen

Sisäinen valvonta

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen mukaan kunnanhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä selkoa, miten sisäinen valvonta ja siihen sisältyvä riskienhallinta on kunnassa järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten sisäistä valvontaa on tarkoitus kehittää voimassa olevalla taloussuunnittelukaudella. Vastaava selonteko on esitettävä myös konsernivalvonnan osalta.

Toimintakertomuksessa on selonteko kaupungin sisäisen valvonnan ja konsernivalvonnan järjestämisestä sekä toteutumisesta. Pääosin valvonta on ollut toimivaa, eikä olennaisia puutteita ole havaittu kauden aikana. Selonteko ja käytännön toteutus on ollut asianmukaista.

Huomiota tulee kuitenkin kiinnittää sisäisen valvonnan ohjeistuksen päivittämistarpeeseen.

Konsernin ohjaus ja valvonta

Niin kuin aikaisemmin tässä arviointikertomuksessa on todettu, nykyinen konserniohje on vanhentunut eikä vastaa uutta kuntalakia ja tulee näin ollen päivittää.

Vuoden 2015 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta otti kantaa valvonnan ja riskienhallinnan perusteista päättämiseen. Tähän liittyen hallintosäännön päivittäminen on saatu päätökseen kauden aikana. Kuntalain mukaan valtuuston tulee päättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista.

Toimintakertomuksessa on asetettu tavoitteet konserniyhteisöille ja konserniraportointiin liittyen. Pääosin asetetut tavoitteet on saavutettu. Tytäryhtiöiden investoinneista on lyhyesti tiedotettu toimintakertomuksessa, sataman investointihankkeista on kuitenkin kerrottu varsin säästeliäästi.

Yhtiökohtaiset tavoitteet ovat samat kuin edellisellä tilikaudella, ja niiden toteutumisesta tehdään tilinpäätöksessä selkoa seuraavasti:

Konserniyhtiöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Yleiset tavoitteet (koskee kaikkia tytäryhtiöitä)

Konserniohjeet päivitetään

Yhtiön toiminta on järjestetty taloudellisesti, tehokkaasti ja asiakkaiden tarpeet huomioiden.

Yhtiöiden omistamien rakennusten ylläpito on järjestetty niin, että niiden arvo säilyy.

Osavuosisraportointi laaditaan vähintään 6 kk välein

Konserniohjeet on päivitetty vuonna 2017

Hangon Satama Oy:n tulos ennen veroja oli 3 368 473,61 / 21,8 % liikevaihdosta

Oy Hansea dc:n tilikauden tulos oli -9 3138, 69 €, tavoite ei toteutunut

Hangon Vuokratalot Oy:n asuntojen käyttöaste (93,8%) jäi hieman alle tavoitteen

Konserniohjeet on päivitetty ja hyväksytty Hallintosäännön hyväksymisen yhteydessä Kaupungin valtuustossa 23.5.2017.

Muiden konserniyhtiöille asetettujen yleisten tavoitteiden katsotaan toteutuneen.

Yhtiökohtaiset tavoitteet vuodelle 2017

Hangon Satama Oy

Yhtiön tulos ennen veroja on vähintään 5 % liikevaihdosta

Hangon Vuokratalot Oy

- Asuntojen käyttöaste on vähintään 95%

Oy Hansea dc

Yhtiön vuosikulut eivät ylitä tuloja

Vaikka Hangon Satama Oy:n toiminnallinen ja taloudellinen tilanne on tilinpäätöstietojen perusteella hyvä, tarkastuslautakunta esittää näkemyksensä, että yhtiötä koskeva kaupungin tavoiteohjaus tulee vahvistaa sekä toimintaa että investointeja koskien.

Kaupunginhallitus on vuoden 2016 ja 2017 aikana tunnistanut Hangon Vuokratalojen taloudellisen ahdingon ja on asettamansa työryhmän avulla laatinut tervehdyttämishojelman yhtiölle noudatettavaksi. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että vaikka Hangon Vuokratalojen käyttöaste ei ole huono, talous on joistakin kiinteistöjen myynneistä huolimatta edelleen todella heikko ja vaatii suunniteltujen, käytännön tervehdyttämistoimien jatkamista.

Hansean osalta tarkastuslautakunta suosittelee arvioitavaksi yhtiön toimintastrategiaa ja toimintatavoitteita- sekä ylipäättään yhtiömuodon lisäarvoa kaupungille. Hansean tulostavoite ei toteutunut ja tästä syystä tarkastuslautakunta esittää johtopäätöksensä, että yhtiön tulee kiinnittää enemmän huomiota taloudenhoitoonsa jotta se toimii tulojensa puitteissa.

4. Muuta

Tavoitteiden asettamisprosessi

Tarkastuslautakunnan mielestä talousarvion laadintavaiheessa tulee jatkossakin suoritteiden ja mittareiden luomiseen kiinnittää huomiota niin, että ne antavat mahdollisimman hyvän kuvan palveluiden määrällisten ja laadullisten tavoitteiden toteutumisesta.

Strategisten tavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunnan mielestä tulee talousarvion laadintavaiheessa erityisesti huolehtia siitä, että asetettavat tavoitteet mahdollisuuksien mukaan olisivat johdettavissa kaupungin strategiasta.

Edelleen, strategisten tavoitteiden toteutumisesta tulisi tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tehdä selkoa kaupungin tilinpäätöksessä.

Kaupungin strategisten tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota etenkin ”Hyvinvointikeskushankkeen” ja Koverharin alueen merkitykseen.

Hyvinvointikeskushankkeesta on toteutumatta on vielä osa hotellitiloista ja hankkeeseen sopimuksin sidottu Kuningatarvuoren alue, jonka infrastruktuuriin on ennakoon sidottu merkittävä pääoma. Alueen rakentamisen edelleen viivästyminen saattaa vaarantaa tehdyt investoinnit.

Myös Koverharin alue, johon on sidottu merkittäviä pääomia, vaatinee tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kaupungin toimesta vielä paljon työtä. Asian edistämiseksi on asetettu erillinen projektiryhmä ja palkattu projektipäällikkö.

Strategian toteutumisen kannalta keskeinen tavoite on asukasluvun lisääntyminen.

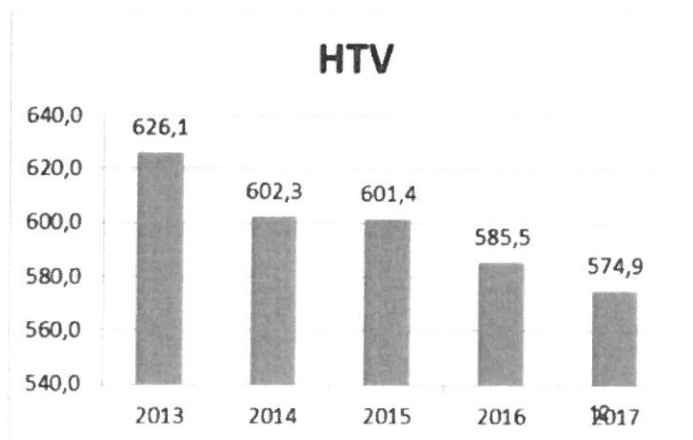
Henkilöstö

Valmista henkilöstötilinpäätöstä ei ollut tarkastuslautakunnan käytettävissä tätä arviointikertomusta laadittaessa.

Henkilöstön määrä vähentyi 2 henkilöllä ja henkilöstökulut ovat vähentyneet 1,8 milj. € edelliseen vuoteen verrattuna.

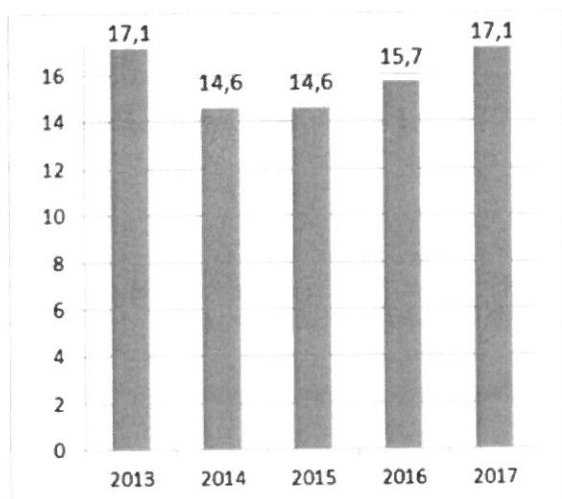
Koulutusraporttia ei edelleenkään saada henkilöstöhallintaohjelmasta joten koulutuskorvauksia ei pystytä hakemaan.

Henkilötyövuodet

Henkilötyövuosissa (koko henkilöstö) mitattuna henkilöstöresurssin ovat vähentyneet 10,6 henkilötyövuodella edellisestä vuodesta. Vuoden 2013 verrattuna sisältyy myös sataman henkilöstö (~19 henkilötyövuotta).

Terveysperusteiset poissaolot

Terveysperusteiset poissaolot olivat 2017 keskimäärin 17,1 kalenteripäivää per henkilötyövuosi eli ne nousivat huolestuttavasti takaisin vuoden 2013 tasolle. Tarkempaa analyysia asiasta peräänkuulutetaan.

Muuta

Tarkastuslautakunta esittää näkemyksensä, että siltä osin kuin tässä arviointikertomuksessa ei erikseen muuta mainita, organisaatiossa on ryhdytty asianmukaisiin toimenpiteisiin aikaisempien vuosien arviointikertomusten huomautuksien johdosta.

5. Yhteenveto

Yhteenvetona voidaan todeta, että Hangon kaupungin taloudellinen tila on myös vuonna 2017 kehittynyt positiiviseen suuntaan ja vuoden 2017 kokonaistaloudellinen toteutuma oli talousarviota merkittävästi parempi. Kaupungin taloudellinen tilanne on kuitenkin edelleen heikko.

Vuoden 2017 tilikauden tulos oli 3,15 milj. euroa *ylijäämäinen*, mikä on merkittävästi edellisvuoden 0,5 milj. € *ylijäämää* parempi. Alkuperäinen talousarvio lähti 0-tuloksesta ja muutettu talousarvio oli 0,75 milj. € *ylijäämäinen*. Konsernin tulos on *ylijäämäinen* 7,4 milj. €.

Kuntalain mukaan kaupunkikonsernin tulee tasapainottaa taloutensa. Kaupungilla on vuoden 2017 tilinpäätöksessä kertynyttä *ylijäämää* 5,9 milj. €. Konsernin kumulatiivinen *alijäämä* on puolestaan 0,5 milj. €, eli 55 €/asukas.

Käyttötalousosa toteutui koko kaupungin osalta tarkasteltuna budjetoitua parempana. Tulot olivat noin 0,7 milj. € talousarviota suuremmat ja kulut puolestaan n. 1 milj. € talousarviota pienemmät. Positiivista on niinkään toimintakulujen jatkunut vähentyminen edellisvuoteen verrattuna noin 1 milj. eurolla, joka vastaa 0,4% kuluista.

Kaupunki toteutti tarkastelukaudella investointeja noin 3,1 milj. eurolla, joka vastaa 85 % budjetoiduista investoinneista. Liikenneväylien perusparannukseen on käytetty 0,7 milj. € joka vastaa 0,35 milj. € ylitystä. Muita merkittäviä määrärahojen ylityksiä ei ole ollut.

Kaupungin lainakannan kasvu saatiin pysähtymään vuonna 2016 ja lainakanta on kauden 2017 aikana supistunut 3,5 milj. €:lla. Tulevien merkittävien investointien johdosta on kuitenkin suunniteltu lainakannan kasvua n. 3 milj. €:lla voimassa olevan taloussuunnitelmakauden aikana. Vuoden lopussa lainaa oli 61,9 milj. €, eli 7 271 €/asukas. Asukaskohtainen lainamäärä on kääntynyt laskuun kaupungin väestön pientymisestä huolimatta. Koko Suomen keskiarvo vuonna 2016 oli 2 933 €/asukas, joten Hangon tilanne on erittäin paljon keskiarvoa heikompi.

Konsernin (kaupunki + tytäryhteisöt) ulkoinen lainakanta on 72,9 milj. euroa, mikä on 8 565 € per asukas. Maan keskiarvo 2016 oli 6 148 € per asukas.

Tilanteesta huolimatta, Hangon kaupungin sekä sen konsernin tilinpäätöksen tunnuslukuista ei aiheudu kuntalain määräämää arviointimenettelyä. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan on kuitenkin tärkeää, että talouden tasapainottamistoimia jatketaan määrätietoisesti, talouden pysyväluonteisen tasapainon saavuttamiseksi ja kuntalain määräämän arviointimenettelyuhkan poistamiseksi.

Valtuuston asettamat toiminnalliset tavoitteet on pääosin saavutettu.

Keskeisenä strategisena saavutuksena tarkastuslautakunta toteaa Hyvinvointikeskushankkeen Tehtaanniemen osion valmistumisvaiheen. Sen sijaan Koverharin alueen mahdollisimman tehokas ja tuottoisa hyödyntäminen työllisyyden kohentamiseksi on vielä keskeinen haaste. Suurena rakenteellisena haasteena on kaupungin vähenevä asukasluku ja sen kielteinen vaikutus kaupungin talouteen. Kielteiseen väestökehitykseen on ollut omiaan vaikuttamaan heikot julkisen liikenteen yhteydet.

Hallintosäännön uudistus on saatu päätökseen 2017 aikana. Tähän liittyen myös konserniohjeen ja sisäisen valvonnan ohjeistuksen päivittäminen on saatettava loppuun.

Konserniin kuuluvat yhtiöt ovat pääosin saavuttaneet niille asetettuja tavoitteita. Konsernin tavoiteasetantaan, ohjaukseen ja valvontaan tulee kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota jotta asetettujen tavoitteiden kautta päästäisiin mahdollisimman hyvin vaikuttamaan konsernin tunnuslukujen myönteiseen kehitykseen ja näin ollen välttymään kuntalain mukaisesta arviointimenettelystä.

Hangon Satama Oy:n toiminnallinen ja taloudellinen tilanne on tilinpäätöstietojen perusteella hyvä. Vaikka Hangon Vuokratalojen suunniteltuja tervehdyttämistoimia on vuoden aikana jossain määrin pantu täytäntöön, yhtiön tila on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan edelleen heikko ja vaatii käytännössä tervehdyttämistoimien jatkamista vielä kauan.

Konserniohjeet tulee päivittää vastaamaan kuntalain vaatimaa nykytasoa. Tarkastuslautakunta korostaa aktiivisen konserniohjauksen tärkeyttä esimerkiksi konsernin keskeisiä investointihankkeita koskien, jotta valtuuston tavoiteohjauksen avulla päästään vaikuttamaan konsernin toimintaan, investointeihin ja tilinpäätöksen tunnuslukuihin, kuntalain hengen mukaisesti.

Siltä osin kuin tässä arviointikertomuksessa ei erikseen muuta todeta, tarkastuslautakunta katsoo, että vuoden 2016 arviointikertomuksen toteamuksien johdosta on ryhdytty asianmukaisiin toimenpiteisiin.

Tarkastuslautakunta ehdottaa, että valtuusto pyytää kaupunginhallitukselta kuntalain mukaisen selvityksen arviointikertomuksesta aiheutuvista toimenpiteistä valtuuston käyttöön syyskuun loppuun mennessä ennen tulevan vuoden talousarvion käsittelyä.

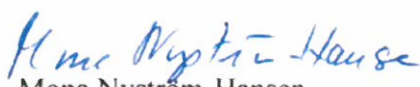
Hangossa 10. päivänä toukokuuta 2018

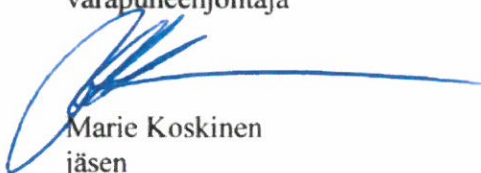
Yrjö Sahlstedt
puheenjohtaja

Marko Reitamaa
varapuheenjohtaja

Mona Nyström-Hansen
jäsen

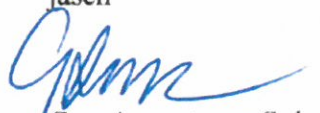
Marie Koskinen
jäsen

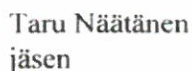
Timo Riikkilä
jäsen

Esko Tolvanen
jäsen

Gun Augustsson-Sula
jäsen

Taru Näätänen
jäsen

Henrik Väisänen
jäsen

Jari Nantanen
jäsen